

Ніна Бічуя.
«Шпага Славка Беркути»
- 3

Теми уроків

1. НІНА БІЧУЯ. «Шпага Славка Беркути».

Повість про школу й дорослішання, про роль батьків у вихованні дітей та їхньому дозвіллі

2. Особливості композиції твору. Проблема особистості в сучасному світі

3. Образи Славка Беркути, Юлька Ващука, Стефка Вуса та Лілі Теслюк. «Максимальне навантаження» як вияв моральності та відповідальності в житті

Мета:

ознайомити учнів з творчістю Ніни Бічуї, з її твором “Шпага Славки Беркути”; усвідомити проблематику твору, його сюжет і композицію, ідейно-художні особливості; розвивати навички виразного читання, творчу уяву, логічне мислення, увагу, спостережливість, уміння робити висновки; сприяти вихованню критичного ставлення до власних вчинків, дій.

Епіграф

Вулиця дихає, вулиця світиться —
розтулена долонями міста, по якій
можна прочитати життя...

(Із повісті)

Проблематика твору

- Особистість в сучасному світі;
- моральний вибір у житті;
- виховання в родині;
- взаємопідтримка і відповідальність;
- вплив оточення на виховання дитини;
- проблема дорослішання.

Проблеми

- честі, обману, вміння признатися в скоєному і брак сміливості чи боягузтво
- проблема дружби;
- активного захисту добра;
- совісті й сорому та ін.

«Шпага Славка Беркути» — це шкільна повість про непрості стосунки підлітків однокласників, пошук себе, дорослішання, розуміння людської природи.

У центрі подій непрості й мінливі стосунки трьох друзів — Юлька Ващука, самого Славка Беркути та юної артистки Лілі.

Беркута і Ващук були друзями, однак що швидше вони дорослішають, то зрозумілішим стає, що кожен іде своєю дорогою. Для Юлька, який ідеалізував батька, серйозним ударом стає розвінчання цього міфу. Каменем спотикання Славка є його гордість і честолюбство. Стосунки двох хлопців — це цілий палімпсест, де крізь взаємні образи й конфлікти проглядають особисті комплекси, травми дорослішання й стосунків у родині. Кожен із персонажів шукає себе, але не кожен знаходить.

В образі Славка Беркути передано риси борця, готового долати життєві труднощі, свої недоліки й слабкості, розвиватися й рухатися далі. Фехтування — улюблений спорт юнака — можна вважати символічним зліпком цих рис характеру.

Шлях Юлька заплутаний і непевний, йому бракує чесності й справедливості, сили й благородства духу.

Обидва характери схожі на дві сторони медалі людської природи.

Чому повість має таку назву?

Назва твору дуже символічна, як двобій на шпагах тренованого Славка та неспортивного Юлька. Цей двобій — втілення величезного непорозуміння між людьми. Як зброя може захистити або вбити, слово теж може зцілити та підтримати або зганьбити та знищити. Саме людині вирішувати, як чинити, а тоді відповідати за свої вчинки перед собою й світом.

Чому повість має таку назву?

Зброя немає своєї волі, вона не несе відповідальності, у чиїх руках опиняється, і чи буде використана на добру чи на лиху справу. Зброя може захистити, а може вбити: так само і слово може зцілити і підтримати, а може зганьбити і знищити. І тільки людині вирішувати, як вчинити, а тоді відповідати за свої вчинки перед собою й світом.

Складання плану-схеми сюжету та композиції твору

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Зав'язка	„Про те, що сталось пізніше”	Холодним вечором у львівському дворі троє підлітків пили вино. Двоє втекли, а третій потрапив до дитячої кімнати міліції.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Експозиція	„Чотири портрети” „Юлько Ващук” „Лілі Теслюк”	Юлько любить малювати коней, а батьки змушують його грати на фортепіано, прагнуть „правильно” виховати сина. Дівчинка третій рік у колективі 7-Б класу. Знімалася в кіно, виступає в дитячих телепередачах, вчиться в балетній студії театру, навчає однокласників англійської.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Експозиція	„Стефко Вус”	У хлопчика немає мами. Його і сестричку Настку виховує баба Олена. Після її смерті дітей забрав до себе у Львів батько-пияк.
	„Славко Беркута”	У Славка хворі ноги, у 8-річному віці він 2 місяці пролежав у лікарні. Потім потай від батьків ходив на ковзанку. Згодом став фехтувати.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Двоє дітей і місто”	Юлько і Лілі гуляють містом Лева. Хлопець хоче сподобатися дівчині. Розповідає про історичне минуле, літературу, принижуючи позаочі однокласників.
	„Блакитні печери”	Славко захопився спелеологією. Разом з Лілі і кількома 8-класниками їде в Блакитні печери. Юлько, не дотримавши обіцянки, проспав і всіх підвів.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Максимальне навантаження”	Через байдужість механіка Комарина розбився літак Славкового батька. Загинув другий пілот Євген Павлович. Хлопець розуміє причину трагедії.
	„Сорока з перебитим крилом”	Вчитель географії Антон Дмитрович повів дітей у парк. Юлько і Стефко знайшли поранену сороку. Ващук „тицьнув птаху черевиком”. Беркута і Вус віднесли сороку вчительці додому.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Юлько вдома”	Підлітку у всьому догоджає мама. Його непокоїть одне питання: „Чого ти чіпляєшся, Беркуто?”
	„Стефко вдома”	Хлопець конфліктує з батьком. Настка докоряє братові за те, що не вчиться. Вона хоче йти до інтернату.
	„Славко вдома”	Мама дала гроші на масло, а хлопець купив книгу про Африку. Він багато читає, відвідує секцію фехтування.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Театральна вистава”	7-Б прийшов подивитися на свою балерину Лілі Теслюк. У театрі не було лише Славка, бо в нього „прикидка перед республіканськими змаганнями”.
	„Скажи, хто твій учень”	Славко з повагою і вдячністю відгукується про свого тренера Андрія Степановича. Він міг би відпроситися на виставу, але почуття обов’язку взяло гору.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Після вистави” (Очима Славка Беркути)	Беркута після тренування все ж таки поспішав на виставу, але не встиг. Хлопець хотів попросити вибачення у Лілі, проте не зміг.
	„Поки літак летить до Харкова”	Лілі провела Славка на літак до Харкова, де мали відбутися змагання. Стефко захотів провідати сороку у вчительки. Юлько прочитав у газеті неприємну статтю про батька.
	„Кукулику мій гарний...”	Стефко відтеплів душею у Надії Григорівни. Вчителька нагадала йому бабу Олену.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Чому ти так зробив, тату?“	Юлька дуже соромно за батька, адже того звинуватили в плагіаті. Підліток не хоче бути Ващуком. У сім'ї всі вдають, що нічого не трапилося.
	„Дискусія за партою“	Славко на змаганнях у Харкові став четвертим, а міг би вибороти 1 місце. Юлько глузує, а Беркута згадує, як він колись мріяв сидіти за однією партою з відмінником Ващуком.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Битися із беззбройним” (Розповідає Славко Беркута)	Славко згадав, як на тренування до нього зайшли Юлько й Лілі. Хлопці посперечалися, стали фехтувати. Вправніший Славко поранив суперника в ногу. Беркута усвідомив, що підвів тренера.
	„Лілі не хоче удавати”	Юлькові батьки називають Славка хуліганом. Пораненого провідують однокласники. Лілі звинувачує у всьому Ващука: „Ти сам перший почав”.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Два по два – чотири” (Погляд Славка Беркути)	Славко на прохання мами пішов провідати Юлька. Виникла суперечка, хлопці знову не порозумілися.
	„Тоді була п’ятниця”	У школу прийшов лист із дитячої кімнати міліції, у якому йшлося, що Славко пиячив у підворітті і був затриманий. Насправді ж Беркута того вечора (23 листопада) спілкувався з тренером. Вони обговорювали випадок із Юльком. 7-Б відмовляється йти на суд.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Напередодні”	Географ Антон Дмитрович став на захист Славка, але директор і класний керівник організовують у закладі товариський шкільний суд, щоб осудити сім'ю Беркутів. 7-Б йде до дитячої кімнати міліції, Лілі говорить з інспектором про суд.

Сюжет	Назви розділів	Ключова подія розділу
Розвиток дії	„Також о другій годині дня”	Дівчинка з 8-А принесла Марині Антонівні запрошення на суд її сина. Лілі теж приходила до Беркутів, але Славка не застала. Батько не сварив сина, а сказав, що на це судилище піде сам і буде захищати сім’ю. Славко з цим не погодився.

У шкільній залі – товариський шкільний суд. Його аж занадто по-діловому ведуть дев’ятикласники. Викликають Славка, але він мовчить. Згодом його – маму. Просить слова і стає на захист Беркути Антон Дмитрович, його підтримує 7-Б клас. Заходить інспектор дитячої кімнати міліції і каже, що вперше бачить Славка. Семикласники радіють, лише Юлько ховається за стільцем.

Зав'язка

**„Як усе
було
наспра
вді”**

23 листопада Юлько прийшов до Стефка просити, щоб той відлупцював Беркуту. Хлопець відмовився, давши адресу силуна Лопуха, потім побіг слідом. Втрьох вони пили вино в підворітті і чекали, коли повертатиметься Славко з тренування. Та їх затримали. Лопух і Стефко Вус втекли, а Юлько Ващук назвався Славком Беркутою.

Розв'язка

**„Кінець
щасливи,
немов у
казці”**

**Славко, його мама й однокласники
йдуть засніженою львівською
вулицею. Настрій піднесений. Лілі
цікавиться, хто ж то назвався
Беркутою. Юлько запитав: „А коли
б то був я?” Дівчинка про все
здогадалася. Для неї все було „не
так, як у казці”.**

Прочитати повість до кінця, визначити й
записати ключову подію кожного розділу,
заповнити літературний паспорт повісті
Н. Бічуї «Шпага Славка Беркути»
(зразок виконання на форзаці підручника)

Головні герої:
Славко Беркута,
Юлько Ващук,
Ліля Теслюк,
Стефко Вус.
Усі вони дуже різні.

Життя звело героїв у
лабіринті вчинків,
переживань і почуттів
під час пошуку свого
шляху на порозі
дорослішання.

ЮЛЬКО ВАЩУК

**Брак спілкування та
розуміння з боку родини
робить дуже розумного і
талановитого художника і
відмінника неймовірно
самотнім, жорстоким,
невпевненим, заздрісним та
підлим.**

Гарний оратор

**Захоплення:
гарно малює**

Юлько Ващук

Впертий, гордий

Любов до міста

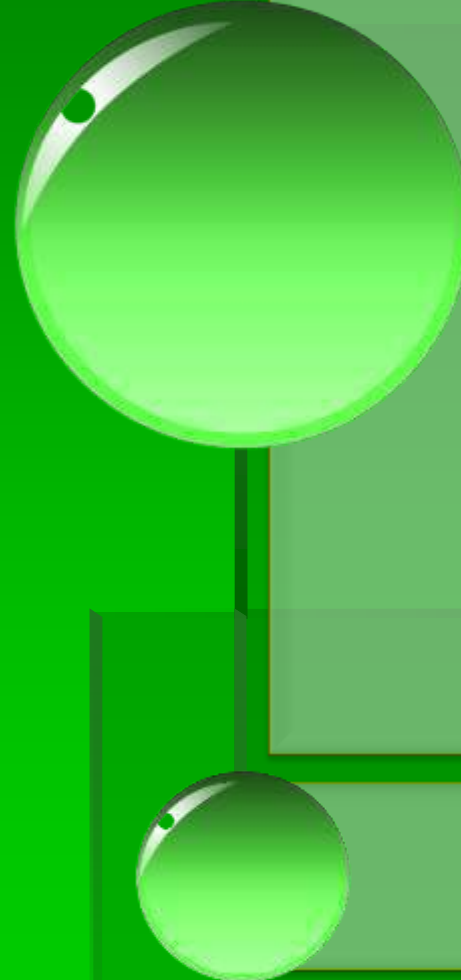

*«Не ходи, Юльчику, в двір, не бався з тими
хлопчаками, ти інший, сину, вони не з твого
кола...»* мовби відділений од решти,
розумніший, кращий, здібний

=

ДІЙСНІСТЬ

*«Добре б завтра прокинутися раптом кимось
іншим — не Юльком Ващуком, ні, ким завгодно,
аби не Ващуком. Звичайним, буденним. Встати,
вмитись, щось буркнути матері, коли вона
попросить купити хліба, грюкнути дверима і
вийти на вулицю — також звичайну, буденну, —
і бути байдужим до каменів, до форми вікон, до
кольору дахів. До дзвону трамвайних рейок. До
голосів у натовпі»*

Бажання стати іншим

МРІЯ і ДІЙСНІСТЬ

СЛАВКО БЕРКУТА

**Борець, котрий має глибокий
внутрішній стрижень,
сміливий, добрий, щирий з
неабиякою силою волі, щоб
перемогти хворобу. Бойові
мистецтва позитивно вплинули
на світоглядну філософію
хлопця.**

**Готовий
надати допомогу**

**Захоплення:
фехтування,
спелеологія**

Славко Буркута

**внутрішня сила Славка + віра в нього інших людей =
позитивне вирішення безнадійної ситуації**

**Страшенно гордий,
впадає в крайнощі**

**Хуліган,
упертий шибеник**

ЛІЛЯ ТЕСЛЮК

Успішна, розумна, талановита особистість, любить бути в центрі уваги, що часто стає перепорою та непорозумінням між однокласниками. Зйомки у кіно, часте перебування на телебаченні, виступи на великій сцені балериною, чудове володіння англійською мовою - цікавий досвід, яким наповнене її життя. Водночас Ліля має добре серце, досить щира та проста, може допомогти іншому.

ЛІЛЯ ТЕСЛЮК

**Незвичайна
дівчинка**

**Захоплення:
телебачення,
кіно, балетна студія**

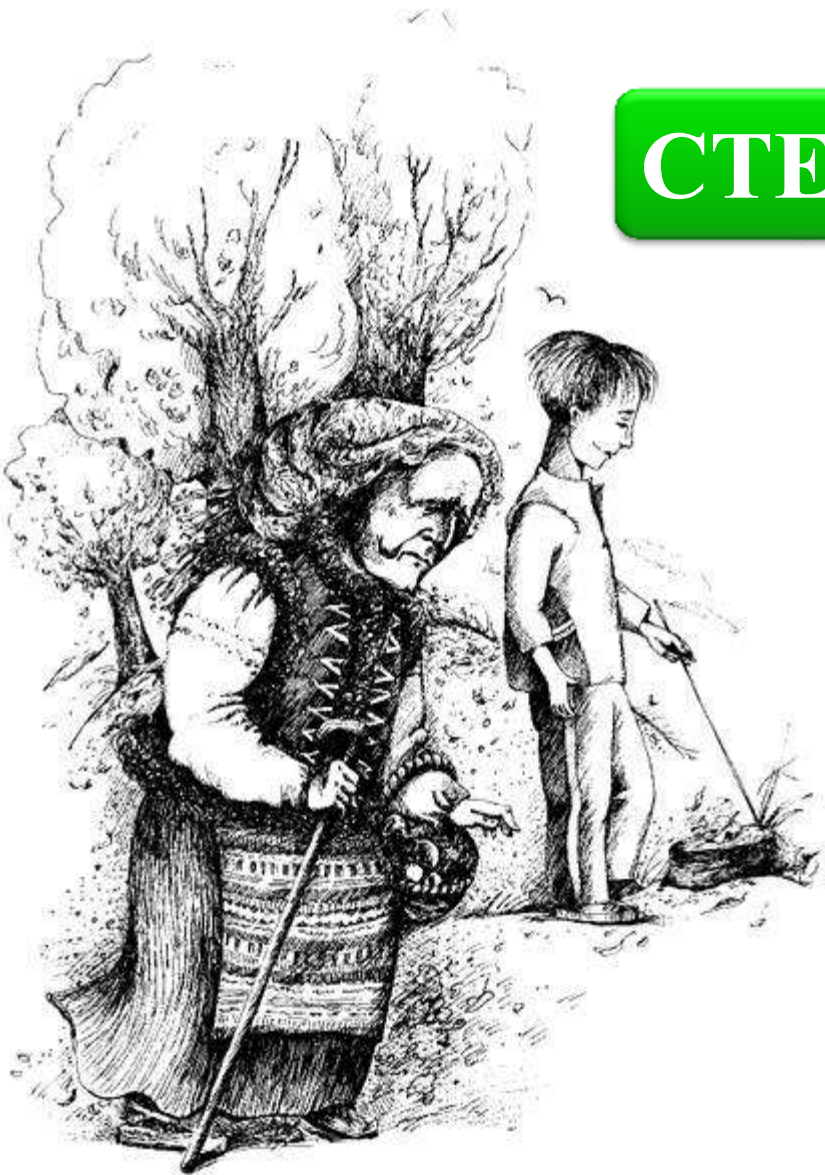
Лілі Теслюк

**Життя сповнене цікавим досвідом,
прагне навчитися спілкуватися з колективом**

**Тендітна, зграбна,
гарненька**

**Весела, пустотлива,
непосидюча**

СТЕФКО ВУС

Не має справжніх друзів, його виховує вулиця, поступово підштовхуючи до злочинного життя . Хлопцеві не пощастило, бо його батько випиває. Зі смертю бабусі закінчилося щасливе життя.

**Соловей-Розбійник,
їжакуватий погляд**

**Вогник людяності
ще жевріє у його
серці**

Стефко Вус

**Самотній,
невпевнений**

Байдужий, сердитий

СЛАВКО БЕРКУТА

ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОДИНУ

“Тато завжди літав. Тато випробовував літаки. ...Був у німецькому концтаборі, ...вижив, ... повернувся на свою землю”. Мама працювала у редакції газети, писала статті, які “починалися несподівано й цікаво”, а “найголовніше мама завжди приберігала для кінцівки”. Тато любив сина і ладен був “прийняти удар на себе і врятувати Славка”

ПОРТРЕТ

“...Маленький, блідий, давно не стрижений і тому трохи схожий на дівчинку” та “Славко анітрохи не скидався на Котигорошка, парта стала затісна”. “Міцне, хоч подитячому кругле підборіддя,... широкі брови,... густі вії”, русяве волосся.

Дії персонажа

“...Хлопець сам себе вилікував” у вісім років, перемігши хворобу ніг. Згодом став фехтувальником: “прийшло захоплення, ...фехтування — це те, без чого тепер не обійдеться”; цікавився спелеологією. Співчував мамі, коли тато не повернувся вчасно з польоту, оберігав її від неприємних новин, коли зупинив “дівчинку, якій доручили віднести Славковій матері повістку на товариський шкільний суд”. Виховує почуття відповідальності, як у батька, “де ніхто не має права легковажно, безвідповідально і безрозсудливо ставитися до життя”. Шукає власний шлях у житті. Рятуює поранену сороку, відносячи її до першої вительки мами, Надії Григорівни.

“...Я не хочу ховатися. Я не винен...”

РИСИ ХАРАКТЕРУ

Сила волі і духу, наполегливість, здатний на самопожертву, добрий, щирий, сміливий, любить батьків, поважає вчителя географії та тренера, має дружні стосунки з однолітками, симпатизує Лілі; відповідальний, не має підлості, ніколи не виправдовується, нерішучий, принциповий, розуміє, що “не все йде в руки, що тільки хочеш, не все так легко й просто”

Складіть інформаційне гроно до
образу Славка Беркути

Складіть інформаційне гроно до образу Юлька

ЛЮДИНА

Добота, милосердя, співчуття, чуйність

Морально-етичні проблеми

Жорстокість, злість, байдужість

СВІТ

Словникова робота

Мораль — система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей.

Добро — почуття й усвідомлення людиною своєї здатності творити благо.

Зло — це почуття усвідомлення людиною своєї здатності чинити шкоду.

«Чи уважний ти читач?»

- 1. Як прозвали телефонний апарат в учительській?**
- 2. Як називалися перші газети?**
- 3. Що було зображено на малюнку, який висів на стіні в кімнаті Юлька?**
- 4. Що купив Славко замість масла?**
- 5. В якому класі навчалася Лілі?**
- 6. На яку виставу запросила Лілі свій клас?**
- 7. Що хотів подарувати Юлько Лілі після вистави?**
- 8. Як звали тренера Славка по фехтуванню?**

«Чи уважний ти читач?»

- 9. До якого міста мав їхати Славко на змагання?**
- 10. Як назвали знайдену в парку сороку?**
- 11. Кого не любив Юлько?**
- 12. Яке місце зайняв Славко в особистих змаганнях?**
- 13. Як звали вчительку малювання?**
- 14. З ким із казкових героїв порівнюють Славка?**
- 15. До кого звернувся Юлько, щоб помститися Славкові?**

ВІДПОВІДІ

1. «ундервуд»
2. сигнальні
3. ліхтар
4. книжку «Останні таємниці старої Африки»
5. 7-Б
6. «Щелкунчик»
7. бурштинову балерину
8. Андрій Степанович
9. до Харкова
10. Кавка
11. голубів
12. 4
13. Варвара Трохимівна
14. з Котигорошком
15. до Лопуха

Інтерактивна вправа на сайті LearningApps.org
Знайти правильну відповідь із ряду
запропонованих:
<http://LearningApps.org/display?v=pgurwbumc16>

Домашнє завдання (на вибір)

1. Скласти план до характеристики образів Лілі та Юрка, дібрати цитати.
2. Намалювати ілюстрацію до тієї частини тексту, яка найбільше сподобалася чи схвилювала вас, або дібрати прислів'я, приказки, висловлювання видатних людей про природу.
3. Створити буктрейлер (короткий відеоролик) за мотивами повісті.